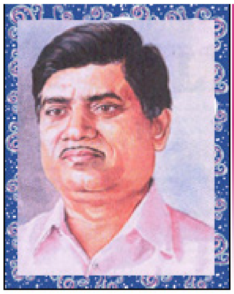

కొన్ని దశాబ్దాలపాటు ఆకాశవాణిలో వివిధ హోదాల్లో పనిచేసిన అల్లంరాజు వెంకటరావు గారు 'సుధామ'గా సాహితీ లోకంలో సుప్రసిద్ధులు. సుధామగారు కవి, రచయిత, వక్త, కాలమిస్ట్, కార్టూనిస్ట్, సాహితీ విమర్శకులు..! వృత్తి రీత్యానూ, ప్రవృత్తి రీత్యానూ ఆయన కలుసుకున్న, తెలుసుకున్న వ్యక్తుల గురించి, సందర్భాల గురించి ప్రతినెలా 'రేడియో జ్ఞాపకాలు'గా మలచి మనకి అందిస్తున్నారు. సుధామగారి ఇ-మెయిల్ - **sudhama60@yahoo.com**

30

పెద్దవారు అనుకునే కొందరు కవులు, రచయితల తత్త్వం విచిత్రంగా ఉంటూ ఉంటుంది. మనం ఊహించని కోణాలు వారినుండి ఆవిష్కృతమైనప్పుడు అబ్బురపడటమో, అవాక్కుకావడమో జరుగుతూంటుంది. అలాంటి అనుభవమే ఒకటి ప్రముఖ కథా రచయిత కీ.శే భమిడిపాటి రామగోపాలం నుండి నాకు ఎదురైంది. జనవరి '92 చివర్లో ఓ ఆదివారం పూట నేను లబ్బీపేట పైడయ్య వీధిలోని ఓ ఇంట్లో అద్దెకుంటున్న రోజుల్లో, కవిమిత్రుడు వి.వి.సత్యప్రసాద్ (సినీదర్శకుడు శ్రీవి.ఎన్.ఆదిత్యగారి తండ్రి) భమిడిపాటి రామగోపాలంను వెంటబెట్టుకుని ఇంటికొచ్చాడు. 'ఇట్లు మీ విధేయుడు' అన్న భ.రా.గో కథా సంకలనానికి ఆ ఏడాది కేంద్రసాహిత్య అకాడమీ అవార్డు లభించింది. ఫిబ్రవరి ఆరో తేదీ భరాగో పుట్టిన రోజు. బహుశా ఆ ఏడాది షష్టిపూర్తి కూడా అనుకుంటా. ఆ సందర్భంగా సరిగ్గా తన పుట్టినరోజు నాడు ప్రసారం అయ్యేలా, అకాడమీ అవార్డు పొందిన భరాగోతో ఓ పరిచయ కార్యక్రమం రికార్డు చేసి ప్రసారం చేయమని అడగడానికి వచ్చారు.

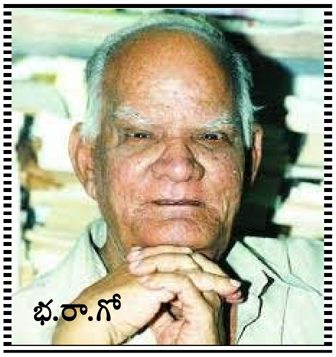

విజయవాడలో ముందునుండీ ఓ మంచి సంప్రదాయం ఆకాశవాణిలో ఉంది. ఎవరయినా ప్రముఖులు వస్తే విజిటింగ్ ఆర్టిస్టుగా వారిని రికార్డు చేసి ప్రసారం చేయడం జరిగేది. ఎటొచ్చీ రానుపోను ఖర్చులు ఇచ్చేవారం కాదుగానీ, వారికి ఇవ్వాల్సిన పారితోషికం ఇచ్చేవారం. నిజానికి ఆ రచయితో, కళాకారుడో వసించే ఊరు బట్టి, వారు ఆకాశవాణి ఏ కేంద్రం పరిధిలోకి వస్తారో, అక్కడనుంచే వారి సేవలు ఉపయోగించుకుని కార్యక్రమాలు ప్రసారం చేయడం నియమం. ఇలా విజిటింగ్ ఆర్టిస్టులుగా రికార్డుచేసినప్పుడు వారు ఏ కేంద్రం పరిధిలోకి వస్తారో వారినుండి వీరికి ఎంత పారితోషికం చెల్లిస్తున్నారు అన్నది టెలిగ్రాంలో ఓ కోడ్ ద్వారా సమాచారం

రప్పించుకుని ఆ పారితోషికం చెల్లించడం జరిగేది. ఎందుకంటే సంగీతం, డ్రామా కళాకారులకే కాదు ప్రసంగ కర్తలకూ ఒక గ్రేడ్ ఉంటుంది. ప్రారంభంలో కృష్ణశాస్త్రిగారికీ, చనుబాల కవి కృష్ణయ్యకీ ఒకటే రేటు అని పారితోషికం గురించి గోరాశాస్త్రిగారు ఒకసారి ఓ వ్యాసంలో చమత్కరించిన విషయం కొంత నిజమే అయినా, ప్రముఖులకు ఇంక్రిమెంట్‌లా ఇచ్చి పారితోషికం పెంచి ఇవ్వడం అనేది కొంతమేరకు స్టేషన్ డైరెక్టర్ పరిధిలోనూ మరికొంత అధిక మొత్తం చెల్లించడానికి డైరెక్టరేట్ పరిధిలోనూ, సిఫార్స్ చేసి ఆమోదింపచేసుకునే సంగతి కూడా కార్యక్రమ నిర్వహణాధికారి ఉద్యోగ బాధ్యతలోని అంశమే! అంతే కాదు అలా విజిటింగ్ ఆర్టిస్టుగా ఒకరిని రికార్డు చేయాలన్నా డైరెక్టర్ గారి దగ్గర నోటి అప్రూవల్ కాక, నోటింగ్ అప్రూవల్ కూడా తీసుకోవాల్సి ఉండేది.

మామూలు పనిదినాల్లో అయితే కేంద్రానికి వచ్చిన అలాంటి విజిటింగ్ ప్రముఖులెవరినయినా డైరెక్టర్‌గారి దగ్గరకు తీసుకెళ్ళి పరిచయం చేసి వారి ఆమోదం తీసుకుని రికార్డు చేయవచ్చు. కానీ ఆదివారంనాడే రికార్డు చేయాలనీ, రాత్రికి మళ్ళీ ఆయన వైజాగో, హైదరాబాదో వెళ్ళి పోవాల్సిన అగత్యం ఉందని సత్యప్రసాద్ నన్ను ప్రాధేయపడ్డాడు. భరాగో కూడా రిక్వెస్ట్ చేశాడు. డైరెక్టర్ కులకర్ణిగారి ఆమోదం మరునాడు తీసుకోవచ్చనే ధైర్యంతో అందునా కేంద్రసాహిత్య అకాడమీ అవార్డు గ్రహీత, ఎలాగూ ప్రముఖుడూ కనుక డైరెక్టర్ గారు కాదనరనే విశ్వాసంతో, వెంటనే వారిని స్టూడియోకు తీసుకెళ్ళి నేనే భ.రా.గోని ఇంటర్వ్యూ చేసి డ్యూటీలో ఉన్న డ్యూటీ ఆఫీసర్ చేత రికార్డింగ్ చేయించి, కాంట్రాక్ట్ మీద, వోచర్ మీదా భరాగో సంతకాలూ అవీ తీసుకున్నాను. తన పుట్టినరోజు అయిన ఆరవతేదీ రాత్రే ప్రసారం అయ్యేలా చూడమని భరాగో కోరాడు. ఆ రోజు గురువారం అయింది. నిజానికి నా తెలుగు టాక్స్ ఛెంక్ గురువారం రాత్రిలేదు కూడానూ! అయినా నేను మర్నాడు డైరెక్టర్‌గారికి ఫైల్ పుటప్ చేసి స్పెషల్ పర్మిషన్‌తో, ఆ రాత్రి 8.30 సమయం నాకు కేటాయింప చేసుకుని, భరాగో ఇంటర్వ్యూ సరిగ్గా ఆయన పుట్టినరోజు రాత్రే ప్రసారం చేయించాను. భరాగో విశాఖపట్నం ఆకాశవాణి కేంద్ర పరిధిలోకి వస్తాడు కనుక, విశాఖపట్నం కేంద్రానికి తన రెమ్యూనిరేషన్ ఎంతో తెలుపమని టెలిగ్రాం ఇచ్చాను. అక్కడనుండి సమాధానం రాగానే, అంత మొత్తానికీ చెక్కు తయారు చేయించి భరాగోకు అందేలా చేశాను. కార్యక్రమం బాగా వచ్చింది. అకాడమీ అవార్డు పొందిన వెంటనే ఇంటర్వ్యూ ప్రసారం చేసిన ప్రశంసా వచ్చింది.

ఇది జరిగిన పదిరోజులకే ఓ రోజు డైరెక్టర్ కులకర్ణిగారు తన రూమ్‌కు పిలిచి, భరాగో రాసిన ఉత్తరం చూపించారు. ఆయన నేరుగా డైరెక్టర్‌కు రాసిన లేఖలో తనకు తక్కువ పారితోషికం ఇచ్చారనీ, కార్యక్రమ నిర్వహణాధికారిగా నేను తనను ఏదో తక్కువ చేసినట్లుగా లేఖ రాసాడు. నేను కులకర్ణిగారికి విశాఖపట్నం వారు ఆయనకు నిర్దేశించిన పారితోషికాన్నే ఇచ్చినట్లుగా వారి టెలిగ్రాం అదీకూడా చూపాను. అకాడమీ అవార్డు గ్రహీతలకు, వైస్ ఛాన్సలర్లకూ ఆ ప్రత్యేక సమయంలో కొంత అధిక మొత్తం పారితోషికంగా ఇవ్వవచ్చని ఆ తరువాతే డైరెక్టరేట్ ఫీస్ట్రక్చర్‌లో ప్రత్యేకంగా నిర్దేశించడం జరిగింది. ఏమయినా భరాగో నాకు లేఖ రాసినా, పారితోషికం విషయంలో తన అసంతృప్తిని నేరుగా నాకు వ్యక్తపరిచినా, నేను సంతోషించేవాడిని. అలాకాక ఒక నా మీద ఫిర్యాదులాగా డైరెక్టర్‌గారికి నేరుగా రాయడం నాకు బాధేసింది. పైగా ఆదివారం నాడు వచ్చినా డైరెక్టర్‌గారి అనుమతి తర్వాత పొందవచ్చని నేను ధైర్యం చేసి భరాగో మీద గల అభిమానంతో, మిత్రుడు సత్యప్రసాద్ ప్రత్యేకించి ఆయనను వెంటబెట్టుకు ఇంటికి వచ్చి మరీ కోరాడన్న భావంతో కూడా రికార్డు చేసి, ప్రత్యేకంగా 'ఛెంక్' తీసుకుని భరాగో పుట్టినరోజునాడే కార్యక్రమం ప్రసారం చేసానన్న కనీస భావన అయినా లేకుండా డబ్బుల గురించి అలా రాయడం నాకు నచ్చలేదు. కానీ భరాగో ఎంతగొప్ప కథా రచయిత, హాస్య రచయిత అయినా డబ్బుల విషయంలో కాపీనం ఉన్నవాడు అని ఆ తర్వాత పలువురు కూడా చెప్పారు నాకు.

నిజానికి భరాగో అంటే నాకు చాలా అభిమానం. మా మామయ్య, ప్రముఖ కథారచయిత ద్విభాష్యం రాజేశ్వరరావ్ నేను కుర్రాడిగా కాలేజీలో చదువుతున్న రోజుల్లోనే విశాఖలో భరాగోతో నాకు పరిచయం కావించాడు. రాజేశ్వరరావ్, భ.రా.గో, కడియాల రామమోహన్ రాయ్, నేను విశాఖ సముద్రతీరంలో ఓ రోజు అర్ధరాత్రి పదకొండునుండి తెల్లవార్లూ కబుర్లతో కాలం గడపడం అప్పుడే

భరాగో నోట సైగల్, భానుమతిల పాటలు విని ఆయన ప్రతిభకు అబ్బురపడటం, హాస్యోక్తులతో ఆయన సంభాషించడం నా మీద చెరగని ముద్రవేసిన మధుర జ్ఞాపకాలే. అసలు ఆ మధుర స్మృతి బంధం వల్లనే అంతటి రచయిత, ప్రసిద్ధుడు నా ఇంటికి స్వయంగా వచ్చి అభిలషించాడనే ఆనందంతో, ఒక విధంగా 'ఔట్ ఆఫ్ ది వే' గానే ముందు వెళ్ళి ఆయనను రికార్డు చేసినందుకు, డైరెక్టర్‌గారు పిలిచి పారితోషికం విషయంలో నన్ను తప్పిదం చేసినట్లుగా అడిగేలా లేఖ రాసిన భరాగో అంటే అప్పటినుంచీ ఆయన డబ్బు కాపీనం విషయం తెలిసాక నాకు గౌరవభావం పోయిందననుగానీ తగ్గిపోయిందన్నది నిజం! అయితే అది నేనేమీ మనసులో పెట్టుకోలేదు. రచయితగా ఆయనను అభిమానించడం, అవసరమైనప్పుడు ఆయన గురించి రాయడం, ఆయన పుస్తకాలు సమీక్షించడం సహృదయంతో కొనసాగింది కూడాను. ఐతే రచయితలు ఇలా కూడా ఉంటారని మొదటిసారి నాకు అర్థమయింది మటుకు ఆ అనుభవంతోనే.

విజిటింగ్ ఆర్టిస్టులను రికార్డు చేయడం విషయంలోనే కాదు, విజయవాడలో ఉన్న ప్రముఖులే అయినా వారు రాజకీయంగానో, ప్రభుత్వాధికారికంగానో ప్రసిద్ధులైనప్పుడు వారు రికార్డింగ్‌కు వచ్చే విషయం గురించి డైరెక్టర్‌గారికి చెప్పడం, రికార్డింగ్‌కు ముందో, వెనుకో ఆ ప్రముఖులను డైరెక్టర్‌గారికి చెప్పడం, రికార్డింగ్‌కు ముందో, వెనుకో ఆ ప్రముఖులను డైరెక్టర్‌గారి రూముకు తీసుకెళ్ళి పరిచయం చేయడం, ఆయన ఏ టీ, కాఫీలో వారికి ఆఫర్ చేయడం కూడా ఆ రోజుల్లో అనివార్యంగా జరుగుతుండే విషయం.

వంగవీటి రత్నకుమారి

విజయవాడలో వంగవీటి మోహనరంగా హత్య ఓ గొప్పసంచలనం. రాజకీయంగా అప్పటి సంఘటన తాలుకు ప్రకంపనలు నేటికీ అప్పుడప్పుడు తలెత్తుతూంటాయి. వంగవీటి మోహనరంగా గారి భార్య వంగవీటి రత్నకుమారి. ఆవిడ అప్పట్లో శాసనసభ్యురాలుకూడాను. మార్చి ఎనిమిదవతేదీ అంతర్జాతీయ మహిళాదినోత్సవం సందర్భంగా ఆవిడతో ఇంటర్వ్యూ కార్యక్రమం తలపెట్టాను. నాకు కార్యక్రమ నిర్వహణాధికారిగా ఇంకా ఏడాది కూడా కాని కొత్తకనుక ఆవిడ రికార్డింగ్‌కు వస్తున్న విషయం డైరెక్టర్‌గారికి ముందుగా ఇంటిమేట్ చేయలేదు. రికార్డింగ్‌కని ఆవిడ కార్లో ఆకాశవాణి గేటులోంచి లోపలికి వస్తూంటే వంగవీటి రత్నకుమారి ఆకాశవాణిలోకి ఇలా వచ్చేస్తున్నారేమిటని అక్కడి సెక్యూరిటీ గార్డుతో సహా క్షణం అంతా నివ్వెరపోయారట. నేను ఆవిడని రిసీవ్ చేసుకుని మామూలుగా స్టూడియోకి తీసుకువెళ్ళి రికార్డింగ్ చేసాను. ఆ రోజు ఆవిడతోబాటు శ్రీ కాట్రగడ్డ రాజగోపాలరావుగారు వచ్చారు. ఆయన ప్రతిభ వారపత్రిక సంపాదకునిగా నేను ముందే హైదరాబాద్‌లో విని ఉన్నాను. ప్రతిభ, ప్రగతి పత్రికలలో ఆయన సంపాదకునిగా ఉండగా నా రచనలు వచ్చాయికూడాను. ఆ మాటకు వస్తే అచ్చయిన నా రెండో కవిత, నాకు అప్పట్లో యువకవిగా ముందు గుర్తింపు తెచ్చిన 'కనీస కోర్కెలు' అనే కవిత ప్రతిభలో అచ్చయినదే!

శ్రీ కాట్రగడ్డ రాజగోపాలరావుగారితో

శ్రీ కాట్రగడ్డ రాజగోపాలరావుగారు రాజకీయంగా కూడా వంగవీటి రత్నకుమారి గారికి సన్నిహితమని ఆయన పట్ల ఆవిడకు గౌరవప్రపత్తులనీ నాకు అప్పుడే తెలిసింది. రికార్డింగుకు తరువాతైనా వాళ్ళని డైరెక్టర్‌గారి దగ్గరకు తీసుకెళ్ళాలని తెలియక మామూలుగా చెక్ ఇప్పించి వీడ్కోలు నేనే చెప్పేసాను. వంగవీటి రత్నకుమారి ఆకాశవాణికి రికార్డింగుకు వచ్చారని డైరెక్టర్‌గారికి వార్త చేరకుండా ఎలా ఉంటుంది. అయితే కులకర్ణిగారు నన్ను పిలిచి ఏమీ కేకలు వెయ్యలేదు. కానీ అలాంటి వారు వచ్చినపుడు ఓ ముక్క తన చెవిన వేస్తూండమని సౌమ్యంగా చెప్పారు. వారిని కలవాలన్న కుతూహలం తనకేమీ లేదులెమ్మని నవ్వుతూ చెప్పారు. బ్రతుకు జీవుడా అనుకున్నాను.

అంతర్జాతీయ మహిళాదినోత్సవం సందర్భంగా మహిళా సభ్యురాలు శ్రీమతి వంగవీటి రత్నకుమారితో నేను చేసిన పరిచయ కార్యక్రమం 1992 మార్చి ఎనిమిది ఆదివారం ఉదయం పది గంటల నలభై నిమిషాలకు ప్రత్యేకంగా ప్రసారమైంది. ఆవిడ ఆ ఇంటర్వ్యూలో సుధామగారూ అంటూ నా పేరుని పలుమార్లు ప్రస్తావించడం సంభాషణలో నాకింకా గుర్తుంది.

ఫిబ్రవరి' 1992లో నెలవారీ ప్రసంగ విషయం పరంపరలో 'పేరులో ఏముంది?' అనే శీర్షికతో మూడు ప్రసంగాలు ప్రసారం అయ్యాయి. పేరు గురించీ, శబ్దలక్షణ శాస్త్రం అంటే ఏమిటన్న దాని గురించీ 'స్ఫూర్తిశ్రీ'గా పేరు వడసిన టి.భాస్కరరావుగారు (12.2.92 9.16pm) మాట్లాడారు. 'స్థలనామాల చరిత్ర' గురించి నాగార్జున యూనివర్సిటీకి చెందిన డా.యార్లగడ్డ బాలగంగాధరరావుగారు (19.2.92), 'ఇంటిపేర్ల ఇంపుసొంపు' గురించి శ్రీమతి. జి.యోగ ప్రభావతీదేవి ప్రసంగించారు. తెలుగు పరిశోధకులకు ఓ జిల్లాయో ఏదో తీసుకుని అక్కడి గ్రామనామాల గురించి సిద్ధాంత వ్యాసాలు రాయడం ఓ సుళువైన పరిశోధనాంశంగా మారిపోయిందని కొందరు చమత్కరిస్తూండటం కద్దు.

ఆకాశవాణి వ్యవసాయ కార్యక్రమాల ప్రారంభోత్సవం 7-6-1966
గుమ్మలూరి సత్యనారాయణ, వినోదాల వీరయ్య బృందం

గుమ్మలూరు సత్యనారాయణగారు ఆకాశవాణిలో వ్యవసాయ విభాగంలో పనిచేసి పేరొందిన వ్యక్తి. వ్యవసాయ కార్యక్రమాలకు కూడా సాహిత్య, సంగీత సుగంధాలనద్దినవారు. నేను చేరేప్పటికే ఆయన రిటైరై చాలా రోజులయిందిగానీ, ఆయనకు సాహిత్యాభిరుచి ఎక్కువ. అది దృష్టిలో పెట్టుకునే 'నేటి సమాజానికి రామాయణం' అనే అంశం వారికి ప్రసంగం కొరకు సూచించినప్పుడు ఆయన ఎంతో సంతోషించి ఓ మంచి ప్రసంగం చేసారు రేడియోద్వారా (21.2.92). ఆ తరువాత ఆయన నన్నెంతగానో అభిమానించారు. తన సమగ్ర జీవిత విశేషాలు గ్రంథంగా రాసి ఆవిష్కరించినప్పుడు, నేనే పుస్తక పరిచయం చేయాలని కోరి మరీ ప్రసంగింపచేసారు. ఔషధమొక్కల గురించీ, ఆయుర్వేదం గురించీ నిష్ణాతులైన డా.కొప్పుల హేమాద్రిగారికి కవిత్వాసక్తి. శ్రీ మానాప్రగడ వెంకట సుబ్బరాయ కవిగారితో బాటు కవితాఝరి కార్యక్రమంలో తమ కవిత వినిపించే అవకాశం కలిగించినందుకు (7.2.92) ఆయన ఎంతో సంతోషించారు. ఒక రంగంలో నిష్ణాతులైనా వారికి సరదా అయిన భిన్నమైన దాంట్లో చిన్నపాటి గుర్తింపు, ప్రశంస లభించినా ఎంత ఆనందం కలుగుతుందో వేరే చెప్పాలా!!

'సీతయు కృష్ణయు జనించె శ్రీరామునకున్', 'సంగీతమె నరకమగు రసజ్ఞునకెందున్', 'జారుల జూచి వందనము సల్పిరి భక్తులు ముక్తి కంతకై' వంటి సమస్యలపై శ్రోతలు రాసిపంపిన పూరణ పద్యాలతో ఆ నెల సరసవినోదిని సమస్యాపూరణ కార్యక్రమాన్ని శ్రీ ఎన్.బసవలింగం, డా.చివుకుల సుందరరామశర్మ ఆసక్తికరంగా నిర్వహించారు.

అన్నదానం చిదంబరశాస్త్రి

పనిచేసే సంస్కృతి మందగిస్తోందని ఈ 2012లో అనుకోవడంకాదు ఇరవైఏళ్ళ క్రితమే 1992లోనే ఫీలయ్యి 'పనిచేసే సంస్కృతిని పెంచుకోవడం ఎలా?' అనే చర్చాకార్యక్రమం 17.2.92 రాత్రి 9.30కు ప్రసారం చేయడం జరిగింది. శ్రీ అండవిల్లి సత్యనారాయణగారు, ప్రొడక్టివిటీ కౌన్సిల్‌కు చెందిన శ్రీవిడి.ఎస్. ప్రకాశరావు, లండన్‌లో ఎం.బి.ఐ.ఎ చేసి రిటైర్డ్ అడ్మినిస్ట్రేటివ్ ఆఫీసర్ అయిన శ్రీ టి.ఉమామహేశ్వరరావు, బ్యాంకు ఉద్యోగి శ్రీ జి.డి.ఎస్.ఎ.విఠల్ బాబాగార్లు ఆ చర్చా కార్యక్రమంలో పాల్గొన్నారు.

కథాలహరి ఆదివారం మధ్యాహ్నం ధారావాహికలో అప్పుడు ప్రసారమైన పరాశర సంహిత

నుండి ఆంజనేయుని కథలతో శ్రీ అన్నదానం చిదంబరశాస్త్రిగారు అప్పట్లో హిందీ ఆఫీసర్‌గా విజయవాడ ఆకాశవాణిలోనే పనిచేస్తున్న శ్రీమతి సరోజా నిర్మల శిష్యురాలిగా చేసిన కథా ప్రవచనాలు ఆంజనేయుని గూర్చిన విస్తృత కథాంశాలతో శ్రోతలను అలరించాయి. ఆ ప్రవచన భాగాలనన్నింటినీ ఆయన ఆ తరువాత గ్రంథరూపంలో ప్రచురించారు కూడాను. ఫిబ్రవరి '1992 టెలిఫోన్ ముఖాముఖి కార్యక్రమంలో ఆర్థోపెడిక్ సమస్యల గురించి శ్రోతల సందేహాలకు ఆ వైద్య రంగ ప్రముఖులైన డా.పి.జె.బ్రహ్మానందం, డా.వి.భాస్కరరావుగారలు సమాధానాలిచ్చారు.

(ఫోటోగ్రఫీ గురించి రేడియోలో ప్రసంగం - మార్చి '92 కార్యక్రమ విశేషాలతో మొదలు పెడుతూ వచ్చేనెల మళ్ళీ కలుసుకుందాం)

COMMENTS